

לגור במצרים הרב מואיז נבון

שמות פרק יד - ... (יא) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמְבַלֵּי אֵינִי קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם: (יב) הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדֵּל מִמֶּנּוּ וְנַעבְדָּה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עַבְדָּת אֶת מִצְרַיִם מִמֵּתְנוּ בַּמִּדְבָּר: (יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירְאוּ הִתְיַצְבוּ וַיֵּרֶאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְקֹנֵק אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרִאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם: ... פ:

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מו

והמצוה המ"ו היא שהזהירנו משכון בארץ מצרים לעולם... אמרו (בשלח יד) אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ואף על פי שהנראה מן הדברים שהוא ספור, באה הקבלה שהוא אזהרה....

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יד פסוק יג

בשלשה מקומות הזהיר המקו"י את ישראל שלא לחזור למצרים:

(1) ... כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרִאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם (שמי' יד: יג)

(2) ... וַיִּקְנֹק אֶמֶר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד (דבי' יז טז).

(3) ... בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אֶמְרָתִי לָךְ לֹא תִסִּיף עוֹד לְרִאֲתָהּ ... (שם כח טח).

בשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו. ...

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נא עמוד ב [עם תרגום קל]

תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא ראה דיופלוסטון [בית כנסת ענקית] של אלכסנדריא של מצרים [כאשר היהדים גרו שם **332** לפנה"ס] לא ראה בכבודן של ישראל. >תיאור של עושר יהודי אלכסנדריא.< אמר אב"י: ונהרגו כולם ע"י אלכסנדרוס מוקדן. מאי טעמא איענשו? - משום דעברי אהאי קרא: "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד", והם חזרו לשם. ...

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סנהדרין פרק י הלכה ח

"לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד": לשיבה אין אתה חוזר [אבל] חוזר אתה לסחורה, לפרקמטיא ולכבוש את הארץ:

פני משה מסכת סנהדרין פרק י הלכה ח

דרשינן "לשוב" דקרא לשיבה לקבע אין אתה חוזר למצרים אבל חוזר אתה להולך סחורה לשם ולהביא פרקמטיא משם ולכבוש את הארץ תחת ידך:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ח

מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה. ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הזהירה, אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר "כמעשה ארץ מצרים."

תורה תמימה הערות דברים פרק יז הערה פה

... ולא ידעתי למה כתב הרמב"ם זה בלשון "ויראה לי", והלא כן מבואר מפורש בירושלמי שלפנינו "אבל אתה חוזר לכבוש את הארץ", והיינו לכבוש היינו לישב בה, וצ"ע:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים, מן היס הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדריאה בכלל האיסור.

- הג' מיימוניות הל' מלכים ה: ז: ב - ויש תימה על קהילות השוכנים שם וגם רבינו המחבר עצמו הלך לגור שם.
- סמ"ג לאוין סימן רכז - ויש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה בר' מיימון הלך לשם לגור.
- הריטב"א יומא לח. תמימה מילתא על מה סמכו העולם לגור בזמן הזה במצרים כגון הרמב"ם ז"ל וכמה גדולים אחרים.
- רדב"ז הלכות מלכים פרק ה הלכה ז - על מה סמכו לשכון במצרים.

~ איך גרו בצרים ~

חידושי מים חיים הלכות מלכים פרק ה הלכה ח

... עכשיו המצריים נתבטלו ואלו המצריים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם שאין כאן איסור כלל עכשיו לדור במצרים שלא אסרה התורה הדירה במצרים אלא בעודם המצריים במצרים... וצ"ע ליישב לפי זה מאי דאמרינן בפרק בתרא דסוכה דאנשי אלכסנדריא איענשו משום דעברי אקרא דלא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד והרי כבר בא סנחריב ובלבל את העולם [ב700 לפנה"ס] וצ"ע:

הגהות מיימוניות הלכות מלכים פרק ה הלכה ז:

...ולכא למימר שטעמו מפני שבא סנחריב ובלבל את העולם... שהרי בפרק החליל (דף נ"א) אמרינן ואלכסנדריאה מ"ט איענשו משום דעברי אהאי קרא "לא תוסיפו לשוב" ... ואין לנו טעם להתיר אם לא נפרש כפירוש רא"ם ...

ספר יראים סימן שט [דפוס ישן - שג]

לא תוסיפו לשוב בדרך... וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלאתי על מה שמכו! ויש לומר מדכתיב "בדרך הזה" שלא אסר הכתוב אלא לשוב מארץ ישראל למצרים אבל בשאר ארצות מותר...

Joel L. Kraemer, Maimonides: The Life and World of One of Civilization's Greatest Minds

After leaving Hebron, Moses ben Maimon, with his father and brother, returned to Acre, remaining in that vicinity until May 1166, when they departed for Egypt. Egypt was the center of Mediterranean commerce with a large Jewish population. However, a rabbinic prohibition forbade dwelling in the land of Egypt, and we wonder how the Great Sage could flout a precept that he later codified as a law.

[The *Divrei Shaul* by Rabbi Yosef Shaul Halevi Nathansohn says it is only banned if we go back to *Mitzrayim* by the same route of 42 encampments that the Jews followed in the desert.]

Maimonides, so far as I know, did not try to justify his decision to settle in Egypt. His statement of the law contains a rationale. If someone came to Egypt to do business, he was not guilty when he entered. When he settled there, he did in fact transgress, but not in a way that deserved punishment.

חידושי הריטב"א מסכת יומא דף לח עמוד א

אלכסנדריא של מצרים. פי דאע"ג דכתיב "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" כבר פירשו בסיפרי לגור שם אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולכבוש את הארץ, ומיהו תמיהא מילתא על מה שמכו העולם לגור בזמן הזה במצרים כגון הרמב"ם ז"ל וכמה גדולים אחרים, ויש אומרים שאותן עיירות כבר נתבלבלו ונחרבו ואלו עיירות אחרות הן שנתיישבו אחרי כן. וה"ר אליעזר ממ"ץ [רא"ם] תירץ שלא אסר הכתוב אלא להולך בדרך ההוא שמארץ ישראל והמדבר למצרים דהכי כתיב קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצווי הארץ, כל חוצה לארץ אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ.

לפי הרב עובדיה באתר "הלכה יומית"

אבל תירוצו זה לא יתכן לאמרו לדעת הרמב"ם שכפי שהבאנו, כתב להלכה פסוקה שמותר לשכון בכל העולם חוץ מבארץ מצרים, ומבואר שלדעתו הלכה זו נוהגת אף בזמן הזה [כשישראל שרויין בארץ]... .

ספר החינוך מצוה תק

... ונוהג איסור זה בכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר על זה וקבע דירתו שם עבר על לאו זה, ...

רדב"ז הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

ומותר לשכון בכל העולם וכו'. וא"ת על מה שמכו לשכון במצרים. ויש מי שכתב שלא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ. ואין זה טעם מספיק דהא קרא ד"לא תשוב בדרך הזה עוד" ניחא אבל הנך קראי דכתיב "לא תוסיפו לראותם עוד" מאי איכא למימר? ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי "לישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכיבוש הארץ." וכל הירודים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה ואף על גב דאח"כ נשתקעו אין כאן לאו אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה וכו' משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתישב בה אלא שמסוף הלשון משמע דאיכא איסור לאו שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו'. משום שאין בו מעשה ואפשר שהראשונים היו מפרשים כאשר כתבתי. וא"ת תיקשי לרבינו שהרי נשתקע במצרים. וי"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר ושוב באתי לירושלים:

מנחת חינוך מצוה תק

(א) לא נוסף לשוב בדרך מצרים לעולם וכו'. מבואר בר"מ כאן פ"ה. ומבואר בד' הר"מ והרב המחבר דלעולם באיסור עומד ואינו תלי' באומה מצרים רק גזה"כ הוא דלעולם אסור לדור במצרים אפי' אם אין שם מצרים [אלא] רק אם כבש מלך ישראל. אבל קצת מהראשונים כתבו דעיקר האיסור כ"ז שאומה מצרים שם ולאחר שנתבלבלו האומות מותרים לדור שם והקשו לדעת הסוברים דמצרי באיסורו עומד לבא בקהל כי לא נתבלבלו דנתן הכתוב קיצבה וכו' תירצו דלשיטה זו סוברים דהכתוב לא הזכיר רק מא"י למצרים וע' בסמ"ג שהקשה איך דרים יהודים במצרים וגם רבינו הר"מ דר שם ומביא תירוץ זה דדוקא מא"י אך דעת הר"מ דלא חילק צ"ע. ומ"ש הר"מ דאם כבש מלך ישראל ע"פ ב"ד מותר קלסי' הרהמ"ת. וכבר כתבתי כ"פ דאם כיבש וכו' דינו כקדושת א"י לכ"ד לתו"מ וכדומה. ומותר לחזור למצרים לסחורה ואין אסור אלא להשתקע שם. וכ' הר"מ והרהמ"ת דאין מלקות בלאו זה דהכניסה הוא בהיתר ובהשתקעו שם אין בו מעשה. והנה אף שבא ע"י מעשה מ"מ ה"ל לאו שאין בו מעשה כיון דהמעשה הוא בהיתר לא נחשב מעשה והמשנה למלך בהל' ב"מ נסתפק בזה אם היה תחלה בהיתר אם הוא מעשה וע' בס' משנת חכמים שמביא דברי הר"מ הללו דמבואר דלא הוא מעשה ופלפל באריכות עיין במצוה א' והדברים עתיקים. ומ"מ קצ"ע אם הולך לשם ע"מ להשתקע למה אין חיוב במעשה ההליכה וצ"ע:

לפי הרב עובדיה באתר "הלכה יומית"

ולאחר שהאריך בזה מרן הרב שליט"א, הביא דברי הרדב"ז (שגם הוא חי במצרים) שכתב (בדרך אגב לענין אחר) שהטעם שאנו סומכים עליו לדור במצרים, הוא משום שאין בדעתינו להשתקע כאן לצמיתות. אלא רק לגור שם באופן זמני, וכאשר תמצא ידינו (כלומר, ולכשיתאפשר לנו) נלך לארץ ישראל, ולכן אין אנו עוברים על איסור זה. ומובן שטעם זה בודאי אפשר לאמרו אף לדעת הרמב"ם, שלא אסרה תורה אלא להשתקע במצרים באופן קבוע אבל לדור שם באופן זמני אין איסור כלל.

Rabbi Mordecai Kornfeld, Insights Into The Daily Daf, Sukkah 51b

Perhaps the Radvaz means that one is permitted to travel to Egypt for business or for any other temporary purpose, as long as he intends to leave when he can. One is permitted even to settle there for an extended period, if he plans to leave. The Rambam always intended to leave.

~ ארץ ישראל ~

אבן עזרא דברים פרק יז

ובעבור כי הסוסים בימים ההם היו מוציאים ממצרים, והעד דברי שלמה: ותצא מרכבה ממצרים (מ"א י, כט). והנה יצטרך "למען הרבות סוסיו", שיחטיא העם לשוב אל מצרים. וזה דבר ברור, כי השם גאלם משם, ובשובם יחללו השם. ...

תשובה מיראה הלכות מלכים פרק ה הלכה ח

די"ל דכיון דמצרים תכבש תחת יד מלך ישראל וברשות בי"ד א"כ הרי היא נעשית א"י א"כ איננה מצרים כלל, וא"כ לא שייך איסור לא תוסיפון לשוב למצרים כיון דאינה מצרים, ...

רמב"ם הלכות תרומות פרק א:ב

ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא **כיבוש רבים**, אבל **יחיד מישראל או משפחה או שבט** שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצות...